DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS

De

MORBIS HABITUALIBUS,

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DN. FRIDERICO VVILHELMO,
MARCHIONE BRANDENB. ELECTORATUS
HÆREDE &c. &c.

JUSSU GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ,
SUB PRÆSIDIO
DN. GEORGII ERNESTI STHAL,
D. ET PROF. PUBL. h.t. DECANI,
PRO LICENTIA,
Summos in ARTE MEDICA Honores, Juraq; & Privilegia legitimè capeſſendi,
Ad d. Maj. MDCXCVIII. horis ante & pomeridianis
Publicæ disquiſitioni proponet.

ANDREAS CHRISTIANUS RHETIUS,
Arnſtadiâ Thuringus.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typ. A. 1704.

PROOEMIUM.

NOn exigua Praxeos Clinicæ difficultas eſt, quòd ſubinde affectus occurrant, qui vel perfrequenter Patientem denuo invadunt, & ſæpius, velut ex improviſo, repullulant; vel medicamenta etiam alioqui efficacisſima ita fruſtrantur, ut ſæpè numero unus idemq; Patiens in tali affectu quem jam aliquoties expertus, & ab eodem ſatis commodè liberatus eſt, alia vice à conſimili methodo & medicamento, nihil planè levaminis nanſciſcatur.

Ut enim nihil dicamus de reliqua contumacia variorum morborum, hæc ipſa ſane ſæpènumero ita & Patientem infeſtat, & Medicum fatigat, ut Ille quidem vires, aut ad minimum patientiam; Hic vero bonam opinionem tum aliorum de ſe, tum ſui ipſius de Arte, non raro concuſſam experiatur.

Certè, cum Medicina non purè & unicè actione, Therapia, ſanatione, abſolvatur, ſed magnam partem etiam in Scientia, Prognoſi, Prædictione eventus; & Diagnoſi cauſarum incorrigibilium, fundetur & verſe-

tur: Nisi exactius harum rerum peritus sit Medicus, periclitatur omni modo de existimatione sua, quando contumacium ejusmodi & rebellium affectuum non satis probabiliter, imò verò sensibiliter, edisserere valet eventum.

Eò itaque omni modo eniti ipsum decet, ut hujus circumstantiæ solerti indagatione, non modo rationem reddere valeat; sed etiam prudenti & judiciosa pensitatione speculari, an non aliqua Methodus, & quænam in specie, pro causarum diversitate, institui possit, qua ejusmodi defectibus efficaciter succuratur: & illud quidem vel ad plenariam eorum percurationem, vel ad minimum ad mitigationem, præcautionem, interversionem.

Affectuum ejusmodi censum si non omnem, grandem constituunt, MORBI HABITUALES, qui si ex suo genere tantum à Medico æstimentur, neque hæc ipsorum formalitas, diuturna assvefactio, admodum circumspectè expendatur, non potest non Diagnosi, Prognosi, Therapia, Empiria, undique multùm decipi, imò si paulo præcipitantior fuerit, turpiter sese dare Medicus.

Practicam itaq; hanc considerationem eligimus, pro exercitio Inaugurali; quam ut non modo condignè evolvamus, sed etiam aliquid usus Arti nostræ inde eveniat, divinam benedictionem supplices imploramus.

CAP. I

CAPUT. I.

MORBI HABITUALES QUID SINT,

APpellatio *Habitûs*, vel inde è ſcholis, & e vulgaribus categoriarum claſſibus, adeò nota eſſe nobis videtur, ut vel ipſa inutilitate odioſa eſſe poſſit prolixior de ipsâ ſermocinatio. Sufficit dicere, quod idem ſignificet atque vox *conſvetudo*: Nimirum *promptitudinem* aliquam ad *agendum* vel *patiendum*, â *longo tempore*, *multiplici actu*, *& majori indies Habilitate* & *Agilitate*, potius *augeſcentem*, quàm *decreſcentem*.

Morbi vero nomen, ſumimus hoc loco, libertate non temerariâ, *latiùs*, pro qualibet *pasſione*, ſive *partium* ipſarum *ſubſtantiam*, *craſin*, *conſiſtentiam*, *ſtructuram*, *connexionem*, afficiat: ſive *Actiones* ipſarum concernat, quæ vulgò *Symptomata* appellant.

Licet enim verum hoc ſit, quod, quando aliqua *pars* læditur, eo ipſo utique ad *actionem* illam, cui deſtinata eſt, inepta reddatur, eâ proportione, quantum læſio ipſius infert & abſolvit; Ut adeo hujus generis læſiones *Actionum*, ſummo jure *Symptomata* appellentur ex eo, quod ſimul cum *partis* ipſius læſione accidant. Cum tamen nequaquam unice verum hoc ſit, quod nulla *Actio*, niſi ſolùm ita *à poſteriori*, à *partium* vitio lædatur; ſed nimium quàm frequentia ſint ejusmodi vitia, quæ *a priori*, ab ipſius *actionis*, imò verò ab *Agentis*, vitiò, pendeant, & circa iſta externa actionis requiſita, *Tempus* incipiendi, *Gradum* impellendi, *Proportionem* cum ſubjecto, *Directionem* ad effectum, *Intentionem* ad finem &c. verſentur; & minime tantum à *materialibus* corporalibus cauſis, quam *immaterialibus*, *intentionalibus*, concitentur, exaſperentur, perturbentur: ſane ſummum jus ac fas eſſe cenſemus, à *ſtricta* ſymptomatum appella-

tione, hujus generis caſus excipere: Imo verò, cum valdè numeroſi ſint, & præcipue in præſenti noſtro negotio, multas tribus ducant, tantò juſtiùs ſane fuerit, ut hâc libertate utamur.

Tantò magis vero, dum hæc ſpecies *actionum læſarum*, quæ ita velut *à priori* turbulentiam *motuum* concitat, immenſum quantum in negotio *habitus* ſeu *aſſvefactionis* morbidæ, contribuere ſoleat; Dum vel *leviorem* læſionem partis, *gravisſima* perturbatione *Actionis*, nimium quantum ante vertit: Vel omninò ubi nulla *partis* materialis diſpoſitio apparet, efficacisſimas & præſentisſimas *Actionum* debitarum læſiones introducit.

Ut enim taceamus notisſimam illam, præſentisſimam, & certisſimam, alterationem *Motus Vitalis principalis*, *pulſus*, in corpore quantumlibet exquiſitè ſano, certò & perpetuò ingruentem, imò irruentem, illo ſtatim momento, quo ex *Ira*, aut repentino *Terrore*, citrà ullam corporis alterationem aut moleſtiam, *Animus* ſolum concuſſus eſt: Frequentisſima certe & notisſima ſunt exempla *Epilepſiæ* à gravisſimo *terrore*, ſine ullo alio probabili vitio *corporis*: *Lipothymiæ*, ab eâdem nudâ gravisſimâ perterrefactione: Imò ejusmodi pathematibus, *diu*, *gravisſimè* angentibus, ex opinione *Spectrorum* in conclavi obſervantium, metu ab animalibus *furioſis* &c. in ſubjectis *Animo* tantùm *timidiore* præditis, die ſich es nicht aus dem Sinn ſchlagen können/ talia & graviora, & diuturniora, & frequentius recurſantia, *Actionum* turbatarum pathemata perfrequenter evenire, plus quàm notisſimum eſſe cenſemus.

Sint itaq; *Morbi* hi *Habituales*, omnia illa, ſive *partium* ſive *Actionum* pathemata, quæ ſive *partis* alicujus vitio difficillime emendabili, in diuturnam veluti *conſvetudinem* abeunt, & patienti veluti domeſticà evadunt, ut magis magisque prævalente noxâ & partis deturbatione, vix ejici ſeſe deinceps ſinant: ſive ipſius *Actionis* prædominante *perturbatione*, absque ulla, aut ad mininimum *proportionata*, *partis* alicujus læſione, hanc eandem modò dictam promptam & frequentem recurſationem conſveſcant.

CAPUT.

CAPUT II.
MORBI HABITUALES QUALES SINT.

Qualesnam Morbi, *habituales* ſunt vel fiant? ſi quæritur, ſciendum antè omnia eſt, quod *habitus*, ſive ut ita loquar, *habitualitas*, verbô *Aſſvetudo*, non quidem ſpecialisſimam prorſus differentiam conſtituat, ita ut morbi *habituales*, à reliquis totâ *ſpeciei* differant: ſed ſunt ſolum ſpecierum variarum certus *modus*, quis iſtis quaſi ſuper accreſcens, ſpecialem *mutationum* ratione *Temporis* & *moris* iisdem infert.

Sunt verò non modo de *chronicorum* Morborum cenſu; ſed etiam *Acutorum* aliqui, eô nimirum ſenſu, quo jamdum *Hippocrates* lib. περὶ σαρκῶν, Febres *intermittentes*, & ex his nominatim *tertianam*, *acutum* morbum appellavit: ſiquidem & *tertiana* ac *quartana*, & ipſum *Eryſipelas*, *pyretode* motu perquam notum, ad *habituales* repullulationes non rarò neq; obſcure alludunt.

Frequentisſimi tamen, qui hunc genium induunt, ſunt utique *chronici*.

Sunt verò *habituales*, ſive *ſtatu* ſive *motu*. *Statu*, dum perpetuâ & durabilisſimâ *pertinaciâ*, ſine ullâ perfectâ *ceſſatione*, ita obſident Patientem, ut velit *inquilini* facti, & jugi afflictione eundem infeſtent: *Motu*, dum interdum quidem ceſſant, & illud quidem nonnunquam ad ſatis longum imò longisſimum, tempus: data tamen occaſione, interdum etiam ſatis *levi* & frivolâ, mox *recrudeſcunt*, & gravisſimâ ſæpe numero exagitatione, *Corporis* & *animi* vires afficiunt.

Ubi quidem ſtatim notamus, quòd hæc circumſtantia, nempe *Motuum* morbidorum *habitus* ſeu *aſſvetudo*, ſit præcipuum illud, quod *habitualium Morborum moleſtiorem* ſeu graviorem atque pertinaciorem ſpeciem conſtituit: Adeò quidem, ut expresſius loquendo, *habitus* ſive *aſſvetudo* morborum, proprie

in hoc

hoc ipſo, nempe in perversâ *Motus* eorundem *agilitate*, pertinaci *duratione*, aut promptâ *reverſione*, fundetur.

Unde ſi generice, & quadantenus *ſcientificè*, Morbos hos ſecundum claſſes ſuas recenſere oporteat, enumerandi erunt ſub tribubus *Motuum Humorum*. Sin autem *catalogum* ſaltem ipſorum texere velimus, ſuffecerit, etiam vulgatisſimâ methodo, ſaltem juxta ſeriem & *poſitum partium* corporis, *Indicem* illum concinnare.

Utrumque faciemus quaſi ſub eodem ſchemate, ut ita, quod quisque vult, facile inde arripere queat.

Qui à *Motu intercepto*, aut varie *interverſo*, *contumaciter* foventur Morbi, adeoque diutisſime *inſoleſcendo*, veluti *ſtataria* pasſione afficiunt Ægrum, ſunt vel *Ulcerationes* variæ; vel *Scirrhi*: vel *Excreſcentiæ*: vel male *conformationes*, ab inconveniente *conſolidatione Vulnernm*, *Fracturarum*, *Rupturarum*, *Eroſionum*, *Luxationum*, *Diſtorſionum*, vel *occalleſcentiæ*, & *Obrigeſcentiæ* partium alias *ſenſilium*.

Qui verò à *motu aucto*, aut inordinate *depravato*, aut nimium *neglecto*, dependent, ſunt partim *ſangvinis*, partim *lymphæ* & *ſeri*, conſvetorum *Motuum* modo *exacerbationes*, modò *omisſiones*, modò *intempeſtivæ* repetitiones.

Et quidem maxime, circa partes atque loca aliàs conſveta & *ordinaria*, *Caput*, *Pectus*, *Abdomen*, *Uterum*, partes *hæmorrhoidali Motui*, *Urinæ* etiam, deſervientes.

Motibus nimirùm, tùm ſanguineis, *congeſtione*, & tonico-ſpasmodica *compresſione* ſangvinis, verſùs & circa haſce partes, ad *Hæmorrhagias* ut plurimum ſpectante, ad minimum in initio, & ſub primis hujus generis moliminibus: Tum *ſeroſo-lymphaticis*, quos vulgò *catarrhos*, *diarrhœas*, *Diabetes*, *Fluorem album* Mulierum, *Manationes* ulcerum, *Sudores* frequentes, *ſpontaneos*, aut *labore* provocatos, vel *arte* elicitos, obſervamus.

His nominibus eveniunt circa *Caput*, *Hæmorrhagiæ narium*; aut ubi hæ non æque perrumpunt, *Dolores Capitis* modò

antici,

antici, modo *postici*, modo *alterutrius* lateris: *Ophthalmici* oculorum *rubores*, aut *palbebrarum Inflationes*, *Ardores*, *Pruritus*, *Ulcerationes* & *Squamosæ* abſceſſiones: *Aurium* dolores, *Tinnitus*, & *ſtrepitus*, *Parotidum* tumores, inflationes, inflammationes, Suppurationes: *Eryſipelas Capitis* aut *faciei*. Et hæc quidem de *ſangvineo* cenſu.

E *Lymphatico-catarrhali* proſapiâ, variæ *faciei* & reliqui *capitis*, *ſcabioſitates*, *lippitudines* oculorum, *Coryza & Gravedines*, Viſus & Auditûs *hebetudines*, Narium & Oris *ſputatoriæ* redundantiæ, illæ puerili præcipue Ætati familiares, hæ *adultæ* & *juvenili*, *hypochondriacæ* diſpoſitioni vulgò asſignatæ: *Tonſillarum* tumor & *faucium*, atque *Uvulæ*, cum *mucoſis*, & *ſputatoriis* ſymptomatibus.

Infrà Caput, *Anginoſa* inflatio, & inflammatio *faucium*; *Sputum cruentium*, & *Hæmoptyſis*; *Sicca Aſthmata* ſemeſtria, *verna* & *Autumnalia*: *Aſthmata ſpasmodica*, per *paroxyſmos* inſultantia: *Tuſſes* diuturnæ *ſiccæ*, modò parvæ, modò violentæ & efferæ: *Palpitatio Cordis*.

Ibidem, à *catarrhali* cauſa, *Raucedines*, tuſſes *humidæ*, *Aſthmata humida*, *Phthiſis*. *Singultum* quoque Diaphragmatis intuitu, his accenſere, nemo credo vetuerit.

In *Ventriculo*, *Vomitiones* frequentes; *flatulenta*, tum ipſius, tum inteſtinorum, pathemata, quæ hic quidem, *Cardialgias* ſuffocativas, *Ructus*, *Anxietates* & *Anguſtias*: Illic, varios *torminoſos* Affectus, *borborygmos*, *volutationes*, *globorum* veluti motitationes ibidem, inducunt.

Pertinent huc in *muliebri* Sexu, tum ordinarius *Menſium* motus, tum variæ ejusdem anomaliæ; *fluoris albi* ſupra citatum pathema.

Diarrhææ quoque variæ, præcipuè *ſpontaneæ*, non tàm immediatè ab *aſſumtorum* vitiis, quàm nunc & tunc, præcipuè verò *verno* vel *autumali* tempore, evenire ſolitæ.

Affectus *ſpasmodici* antè omnia, *Convulſivi* æquæ, *Epilepſia*, atque *vibrativi*, *arthritici*, *gonagrici*, *chiragrici*, *podagrici*: Ar-

thritis *vaga*, *paralysis* vera & spuria, ut & *spasmodica* multa, *Scorbuto* adscribi solita, pathemata: *Nephriticæ* passiones, *Oedematosi*, pedum, & reliquorum artuum, *tumores*, noctu quidem subsidentes, per diem verò recrudescentes.

Erysipelas item, certis partibus *frequentius* incumbens.

Denique *Hæmorrhoides*; Apud alios *internæ*, apud alios *externæ*: & hæ quidem jam *fluentes*, jam *cœcæ*, *turgentes*, aut cum dolore *tumentes*.

In his omnibus, similibusque, adhuc aliis, præcipue *externis*, ut *herniis*, uteri prolapsu, *scabiosis* efflorescentiis, aliisq; *Apostematibus* recursantibus; respiciendum maximopere est, quantum *specialem* hanc nostræ considerationis *formalem* circumstantiam induerint: quod quidem, quo magis fecerunt, eo magis sunt nostræ considerationis.

Et quô *diutius* tali modo egerunt: Imo verô adhuc magis, quo *frequentius* actum suum hujusmodi repetierunt, eo *contumacius* deinde insistunt, eo *certius* redeunt, eo difficiliùs mitescunt & desvescunt.

Verbo, omnes & singuli supradicti morbi, *assvefiunt* perfacile; eoque ipso spectant, *in genere*, utiq; ad hunc nostrum censum: *specialissimè* vero & eminenter, illos præcipue e dictis, notatos hic volumus, qui jam valde *insolescentes*, insignem *agilitatem* ad revertendum, & *habilitatem* ad insistendum, induerunt, *sæpius*, *graviter*, *pertinaciter*, infestant.

Hi enim, cum plurimum differant ab aliis ejusdem *generis*, jam solùm prima vice, & a *manifesta* aliquâ, atq; crasiore *corporali* causa, inductis atq; sustentatis; Adeoq; tam in *Prognosi* quam *Methodo* curandi, ab istis admodum discrepent: Propterea etiam in *Diagnosi* bene inter se invicem discerni merentur.

Possumus autem paulo latiùs, tales nostræ considerationis Affectus, complecti, dicendo, quod maxime spectabiles, & nostræ acceptionis, sint *habituales* Affectus, qui totam aliquam corporis *Regionem*, *cavitatem*, seu ut vulgo dicunt *Ventrem*, ita obsident, ut *sæpius*, aut *statis* veluti temporibus, ibidem

bidem repullulent: aut *pertinacissime* inhærescant, & diutissime partem obsideant. Sive jam *totam* illam Regionem, sive unam aut alteram ejus *partem*, infestent; Eamq; vel *grandiorem*, aut ejus Regionis *præcipuam*: aut *modò hanc modo illam* ex ibidem stabulantibus: sive immediate inter se, per nervos atq; vasa, *conjugatæ* sint, sive tantùm generaliter, ipso *situ* atque *loco*, *connexæ*, sive comprehensæ.

Unde præcipuas hujusmodi passiones designare possumus, varios *dolores Capitis* & *circà* Caput; varios ejusdem infarctus, *Catarrhales*, *ulcerosos*, *tumentes*, ad *fauces* quoque & *pectus* sese diffundentes, vulgô Flüßigkeit/ der Patient sey trefflich zu Flüßen geneigt/ es fallen Ihm die Flüsse so häuffig &c.

Intra *Pectus asthmaticæ* & *dissiculosæ*, diuturnæ, aut perfrequenter, & levi occasione recrudescentes, passiones: dicunt vulgo der Patient sey so zu Steck-Flüssen geneigt.

Exteriùs, circa *Nucham* & *cervicem*; & quidem alterutrum ejus *latus*, frequentes *tensivi*, *pressorii*, imo quasi *contusorii*, dolores: quos vulgo *Rheumatum* nomine denotant, Es sey ihnen ein Fluß in den Nacken gefallen/ daß sie sich davor nicht rühren/ nicht umsehen können. *Dolor* similis modo quasi *contusorius*, modo *vibrativus*, Ziehen/ Zucken/ reissen/ imo ut minùs diserti graviorem hujusmodi *pressionem* exprimunt, Es lebe alles drinnen: *Asthma* quoq; *spasmodicum* (quod in Praxi, ut familiarissime obvium est, ita certe melius distingui summo jure meretur,) ab *externo* non modo pressionis, sed etiam contusorii *doloris* sensu Patientem infestans, persæpe etiam in *lancinatorios* dolores diuturnos, neque sine febriculâ, excandescens, vulgo *Pleuritidis nothæ* nomine: item affectus *asthamaticus*, cum ejusmodi sensu in & sub *scapulis*, *Hæmoptyses* recurrentes, *Phthisis*.

In *Abdomine*, *hypochondriaco-colica* utriusque *Sexus*, & *hysterica fæminei* in specie, symptomata. *Nephriticæ* passiones specialissime vero *calculus*.

Inde omnis generis *arthritica*, *ischiatica*, *gonagrica*, *podagrica*, *varicosa*, Pathemata.

Spasmodici Affectus exterioris corporis, præcipue vero prorſus *convulſivi*, ſi à *chronicâ* cauſa, aut gravibus *animi* commotionibus oriuntur, facile in *habitum* transmigrant.

Internarum quoque partium *ſpaſticæ* concusſiones, non raro eodem tendunt, ut *Vomitus* poſt paſtum, poſt pingves cibos; *colica* tormina poſt frigidum potum, aut leviter fæculentum: *Diarrhœæ*, poſt ſimilia: *Singultus* quoque, *Cardialgiæ ſuffocativæ* fæminarum quarundam, poſt *dulcia*, *acida*, *ſvaveolentia*.

Imo vero ipſæ *febres*, minime extra hnnc cenſum ſunt, præcipue tamen *intermittentes*. Induunt vero *habitum*, modo ab ipſa longâ *duratione*, ut deinde non facile amplius ceſſent, licet maxime vel *nulla amplius*, vel certe non *proportionata* ſuperſit *materia*: aut vertente *anno*, idque ſæpe exquiſitisſime, ad *dierum* usq; numerum, recrudeſcant: & hoc ipſum non *unô* ſaltem annô, ſed *duobus*, *tribus*, deinceps.

Specialisſimum exemplar *habitualium* Morborum, ſunt, illi, qui vel a *Phantaſiâ* Matris perverſa, *Sympathiis* vel *antipathiis* phantaſticis, ortum duxerunt; vel *hæreditariâ* transmisſione, in hominem derivati ſunt.

CAPUT III.

MORBI HABITUALES UNDE SINT.

P*Athologia* Morborum *habitualium*, fundatur partim in ipſa *partium* ſubſtantia, conſiſtentia, continuitate, *ſtructurâ*; partim in *Motu*, *actuatione*, uſu, ſeu inſtrumentali actione earundem: Nempe in *mobilitate*, & actuali adminiſtratione *Motus*.

Quamvis autem *diſpoſitio* partis, per aliquam ſubſtantiæ, conſiſtentiæ, *ſtructuræ* ejus, durabilem læſionem introducta, perfrequenter ad *habitum* morbidum inducendum concurrat; vix unquam tamen maximam partem totius Ætiologiæ abſolvit, niſi tantùm in *ſtatariis* ſeu *inveteratis* Morbis.

Ni-

Nimirum *diutisſima* quoque *deturpatio, deſtrictio, interceptio, ſtructuræ* partis, *reſtaurationem* ejusdem difficiliorem, langvidiorem, & *flaccidiorem* poſt ſe trahit: Interim nequaquam dubio caret ſpeculatio, utrum hoc puræ *ſubſtantiæ* partis, & annon potiùs *actui* ſtructionis, *Energiæ*, promptitudini, ordinatæ & ſcitæ intentioni AGENTIS ſeu STRUENTIS, tribui debeat. Et ſane vel leviter attendendo, pro affirmativa cadet Judicium.

Quicquid autem hujus ſit, certum in noſtram rem hoc omninò eſt, quod hujusmodi *partium* læſiones, non æque aliorum, quam *ſtatariorum* Habitualium Morborum cauſæ, facile fiant; Aut, ſi *recurrentium* Pathematum quiddam foveant, *proportio* certe materialis hujus cauſæ, neq; *tempori*, neq; *gradui*, neque ſubinde *Speciei Motus*, rectæ reſpondet: Imò frequentisſime ne ipſi quidem *loco* immediate affecto, obtingat atque evenit ille *motuum* perverſus *habitus*.

Et tales quidem, qui a *Motus habituali* exacerbatione, perverſione, intempeſtivâ concitatione, aut neglectione, pendent, *affectus habituales*, immenſum quantum *frequentiores* atque communiores exiſtunt.

Inde etiam præcipue eſt, quod pleriq; hujusmodi Affectus, nullâ re citiùs, & graviùs exacerbentur, quam *animi pathematibus*, aut *ſenſus* irritationibus, etiam ſatis *levibus* & tenerioribus.

Et hoc quidem de Ætiologiâ horum Affectuum *generaliſſimâ*; ad quam etiam de cætero, *in genere*, notare convenit, quod *conſvetudines* in corpore humano, proprie & quaſi unice circa *Motus* verſentur: Adeoque hic etiam illud ipſum, quod principaliter aſſvefit, nihil aliud niſi *Motus* ſit.

In ſpecie vero, & quantum ad pleraſq; allegatas *habitualium affectuum* Ætiologias attinet, ſciendum eſt, quod iidem præcipue conſiſtant in ejusmodi *Motibus*, qui vel magis immediate *propter* humores certos promovendos ſuſcipiuntur, vel actu in talium *congeſtione* conſiſtunt.

Sunt vero hujusmodi humorum *propulsorii* & *congestorii* motus, vel magis *ordinarii* & solenniter consveti; vel plane *extraordinarii* fortuiti, & quasi violenti.

Priores, innituntur *excretionibus* sangvineis, secundum certas *ætates*, ad certas corporis *Regiones* dirigi solitis.

Posteriores, fundantur in *violentis* quibusdam effluxibus, aut ad minimum affluxibus; Quando nempe per *Ulcerationes*, sive fortuitas, sive artificiales, (*fonticulos*, *setaceum*, *vesicatoria*) aut sangvinis emissiones, *Venæ sectiones*, *Scarificationes*, emisio per certam partem ita assvesit, ut inde imposterùm, quando aliquid excretione dignum denuo in corpore oberrat, ad illam eandem *partem*, *locum*, & *speciem* excretionis, fiat molimen.

Ubi quidem, tertio loco, maximopere notanda est, *composita* illa horum *habitualium Motuum* species, quando ista magis *spontanea* seu quasi naturalis determinatio, ad certam *speciem*, & certa *loca* excretionis, vel statim coincidunt, vel ad minimum successive ad eundem terminum devolvuntur.

Ubi v. g. *Annosioribus*, e qualibet occasione, etiam leviore, perfacile *congestiones*, *Dolores*, *Ulcerationes*, *Tumores*, circa *inferiores* partes corporis, *Renes*, *Lumbos*, *Coxas*, *Femora*, *crura*, *Pedes*, prognascuntur, pertinaciter durant, frequenter repullulant, præ *Junioribus*. Uti contra, *Junioribus* longe facilius circa *Pectus*, *Thoracem*, *Hypochondria*, passiones ejusmodi assvescunt, quam aliis Ætatibus. Tanto magis vero hoc, ut denuo monemus, si *externæ* ejusmodi dispositiones, cum *internis* concurrant atque conspirent.

Cum itaq; istæ veluti solennes *excretiones Sangvineæ*, primâ ætate ad *Caput* & *Nares*, tendant; Succedente *Adolescentia* & *Juventute*, ad *Fauces* atq; *Pectus*, deniq; *Hypochondria*: Procedente *juvenili*, & *virili* seu *consistente*, Ætatis serie, ad *Hæmorrhoidales* & *Mictus* sangvinei expulsiones: Fit inde, ut hujusmodi Ætatibus, *excretio* actualis, à qualibet *externa causa* facile exstimuletur; aut licet ipsa *exitum* non sortiatur, *molimina* ta-

na tamen ad ipſam ſpectantia, non modo ſemel, ſed etiam imposterum, ſuſcipiantur, & magis magisque inſoleſcant, ſeu veluti ſolenniſentur.

Interim hoc utique certum, neque quidem conceptu difficile eſt, quod, quo *diutiùs*, aut *ſæpiùs*, aut *vehementiùs*, *Motus* tales ad fluxionem ſpectantes exacerbati fuerunt, aut actu ad *exitum* pervenerunt, eo *certiùs*, *citiùs*, & *pertinaciùs*, in *habitum* abire ſoleant. Neque id ſolum in præſens, ſed etiam, eôdem ſtatu atque habitu continuare; adeo, ut licet Ætas talis ſuccedat, quâ ordinarie conſvetus *Motus* ad alia *loca* devolvi debuiſſet, nihilominus e longâ aſſvetudine, *primum locum* ſervet, nimirum *prægreſſæ* alicui ætati familiarem, licet *præſenti* minùs convenientem.

Eodem tamen tendit etiam *Palindrome* quælibet, etiam à magis fortuitis cauſis, aut ad minimum e *vicinæ* Ætatis diſpoſitione, in aliam conterminam, prognata. Ubi v. g. ſatis frequentes ſunt in *Senibus*, ejusmodi regurgitationes humorum, ab inferioribus partibus, *hæmorrhoidibus*, *cruribus*, *pedibus*, ad *Caput*: e quibus *Vertiginoſi*, *Apoplectici*, *Viſus* modo debilitatorii, modo everſorii, effectus, prognaſcuntur: Licet magis ordinarius & immediatus *recurſus* inde tantùm, ad *Hypochondria* fieri deberet. Quemadmodum etiam diſſimulandum non eſt; Quod utique etiam in talibus caſibus modo dictis, hæ ipſæ quoq; *hypochondriacæ* Palindromes, vix unquam abſint, ſed perpetuo cum iſtis concurrant.

Tota itaq; Pathologia *Habitualium* ejusmodi *Morborum*, conſiſtit in eo, quod (1) aliqua *Aſſvefactio Motus* facta ſit in genere, (2) ad certum *locum* in ſpecie: & quidem (3) *Materiæ* alicujus, vel immediate vel mediate *noxiæ*, aut ad minimum *moleſtæ*: Sive locus ille, (4) e genericâ quadam, *communi*, ſive ex individuali prorſus, diſpoſitione, ad hujusmodi motum *agilior* factus ſit.

Ut *Exemplis* negotium clariùs fiat, dabimus aliqua, quibus & *hiſtoriam*, & *Pathologiam* horum Affectuum illuſtrare liceat.

CAP. IV.

CAP. IV.

EXEMPLA.

Vir juvenis 24. annorum, perilluſtris proſapiæ, adeoq; ad libertatem quamlibet non magis pronus, quàm promptus, cum in Adoleſcentiâ ſua, præter ordinariam *vinoſam*, *opiparum*, diætam, largis quoque compotationibus indulgere cepiſſet, *vinum generoſum*, *Aquas vitæ* quas vocant, *tabacum*, perfrequenter ad *ebrietatem* usq; ingereret; Prætereà excurſionibus *venatoriis*, *Itineribus* repentinis & longinquis, per *imbres*, *tempeſtates*, *ventos*, *grandines*, *nives*, tenerrimis ſericeis veſtimentis levisſimè indutus, vacaret: *Venereis* quoque rebus non parum ſeſe manciparet: Incidit dehinc infortuitum infortunium; ut caſu ab alto *Caput* quidem leviter, *Animum* vero gravisſimô terrore, concuteret, ut per aliquod horæ minuta, vix recte ad ſe rediret.

Intervenientibus mox aliis, moralibus *langvoribus*, *tædiis*, *iracundiis*, *terroribus*, ante omnia vero *diætæ* liberioris in ſtrictisſimam mutatione, incipit *gravedine* quadam, *tenſione* circa ſummam *nares*, *frontem*, *Verticem*, cum multâ *mucidiſſimâ* exſcreatione, *tinnitu aurium*, *Vertigine*, *ructibus* poſt paſtum, affici, de cetero ſatis bene valens.

Continuat hæc ſcena in tertium annum. Sub quorum decurſu, propinantur numeroſisſima & copioſisſima medicamenta; modò *cephalica*, modò *ſtomachica*, præcipue *martialia* multa, modò *nervina*, modò *ſalia volatiliæ*: *Acidulæ* etiam *Egranæ* uſurpatæ, ſed cum mox primò intemperantiore uſu, valde turbarent *ventriculum* & *alvum*, ſimulque, *Vertiginoſo* effectu, *Caput*: citisſime ceſſatum eſt.

Appetitus interim conſtabat optime; *Somnus*, erat & promptisſimus & profundisſimus: *Corpus* & *Animus* nunquam melius, quam in *Equitatione*, *Venatione*, *Itineribus*, *fatigationibus*, habebant.

Inter

Inter *Conſultationis* Medicorum accedebat unus, qui graviſſima quæque ominabatur, *Apoplexiam* ante omnia præſentiſſimam. Cujus metu ita exagitabat illuſtrem Patientem, ut non modo ad ſua conſilia, medicamenta, & varias diſpoſitiones, & modo non imperia, eundem permoveret: ſed etiam eo deſperationis adigeret, ut quotiescunque *aures tinnirent*, *Vertigo* emicaret, aut *mucus* ad ſcreatum difficillime ſuccederet, mox panico terrore, & veluti jam inſtantis *Apoplecticæ mortis* formidine extra ſe poſitus, *Lipothimias* frequentiſſime velut in procinctu haberet.

Deſperabundus de omni *Theoriâ* Medicus, ſaltum deniq; faciebat ad *Venerearum* paſſionum ſuſpiciones, & jam non modo propoſuerat, ſed fere ad ratihabitionem perduxerat, *ſalivationis* curam; cum ſuperveniens alius Medicus, penſitatis ſolicitiſſime omnibus circumſtantiis, & ſemotis iſtis pathematib9, quæ ab *Animi pathematibus*, *metu*, *terrore*, interdum *Iracundiâ*, pendebant: Sepoſitis vitiis *temporariis*, quæ â *diætæ* abuſibus proficiſcebantur: conſideratis vero magis *perpetuis*, *conſtantib9*, & *uniformibus*, ſymptomatibus, nihil niſi hoc unum enunciavit: Affectum illuſtris Patientis nihil aliud eſſe, quam *Catarrhum*, imo in ſpecie *gravedinem* atq; *coryzam* HABITUALEM. Reliqua omnia ſymptomata, non niſi pure *fortuita* eſſe, & antedictis *moralibus* magis cauſis, aut *diætæ* vitiis, inniti. *Apoplexiæ* metum, non modo *Ætati*, ſed omnibus aliis circumſtantiis, non magis *ἄτοπον*, quam *ἄλογον* eſſe: *periculi* nihil, ſed tantum *diætæ* aliqualem circumſpectiorem rationem, neceſſariam eſſe: Eamque in *potu* potius relaxavit, & cum hactenus *vini* uſus, a *cunis* propemodum patienti huic conſvet9, nullo rationali conſilio *abſolutè prohibitus* fuiſſet, eundem, modo *moderatum*, iterum ſvaſit, fercula ſolidiora, loco *mollisſimorum* jurulentorum, hactenùs injunctorum, (quæ & *faſtidio* erant Patienti, & *ἀδδυφαγίαν* Patientis nullomodo ſatiabant, imo *colliquatoria* muceſcentiâ Ventriculum prægravabant) ſubſtituit, occupationes, *Motus corporis*, *Animi libertatem* quantamcunque fas eſt

davit, à frivolo verò abusu multorum & variorum Pharmacorum, Dominum Patientem potiùs abduxit. Ita ille, inde, & licet hæc omnia longissime infra mediocritatem observaret, nihilominus *vegetus, robustus, alacris, vivax*, jam per 12. annos, etiam extrà somnium de *Apoplexiâ*, vixit: sed & inter aliquot Ipsi addictorum Medicorum, etiam istius intempestivi Ominatoris, jam ante aliquot annos funus vidit. Nulla interim alia re, nisi sola illa *gravedine* HABITUALI, inter evidentissimas *Aeris, mensæ, motus, quietis, Animi pathematum*, & quas notare nostra nihil refert, ataxias, nunc & tunc vexatus.

Fuit hic *catarrhus Habitualis*, tantisper, & quamdiu legitime procedit, & evacuatur, nihil adeò periculosum involvens: Si verò temere *conturbetur, irritetur, exacerbetur*, proclivis utiq; erit in graviora mala, a quibus hactenùs, præcipue per *Ætatem*, nullum fuerat periculum.

Adolescens 17. annorum, habitus corporis valde *teneri*, sed tamen *proceri*, diætæ lautioris & vinosæ, *cholerico-melancholici* habitus, avitâ dispositione hæreditariâ ad commotiones *sanguinis*, & *phthisico-hecticas, spasmodicas, podagricas* passiones propendens: Cum inde à pluribus annis frequentibus & largis *Narium Hæmorrhagiis* obnoxius fuisset, ante aliquod tempus, *medicamentis* fluxum hunc *restringentibus, externis* & *internis*, ab *hæmorrhagiâ* quidem *Narium* liberatus est: Cum verò *Vernum* tempus rediret, *tussi* corripi cœpit, *sicca*, sed efferâ: Cum excessum aliquem in compotatione *vini*, & quidem *generosi*, & *aquarum vitæ*, quas vocant, iterato comitteret, rectà in *phthisin* transiit; variis methodis, modò *dogmaticis*, modò *empiricis* frustraneis, solâ morte terminatam.

Atque ita *hæmorrhagia* hæc *habitualis*, quæ vel sine periculo diutiùs tolerari potuisset, vel quolibet tempore, ubi, infestior facta, oneri esse, & jure suspecta fieri meruisset, levi *tempestiva venæ sectione*, non modò ad diuturnas, sed plane *perennes*, inducias redigi potuisset, intempestivâ hac *suppressione*, sine

ne ullo respectu ad *habitum*, prompte sane in aliud genus, & plurimum deteriorem affectum, transiit.

Fœmina generosa, *habitus cholerico-melancholici*, in juventute sua, circà *mensium* successum varias difficultates perpessa, & ea propter *frequentibus*, intempestivis, & *immoderatis venæ sectionibus* abusa, cum posthac viro nupsisset, & aliquoties peperisset; adeoque *lochiis* satis largiter evacuata esset, non modò *Venæ sectionis omissæ* hactenùs, nulla damna sensit, sed etiam *mensium* successum, licet minùs *ordinatum*, non tamen præter modum *infrequentem*, habuit. Cum vero 30. circiter annô *parere* desiisset, cœpit circa *Pectus* male habere, *Asthmate sicco, tussi sicca*, infestari. Adhibita medicamenta *pectoralia*, discutientia, balsamica *calida:* Cum malum nihil remitteret, imò increbesceret, nata suspicio *phthiseos*, adeoq; remedia eo destinata *traumatica, adstringentia*, in frequentem usum deducta. Cum à talibus statim ad sensum pejus haberet Ægra, ad *expectorantia* & *humectantia* factus transitus. Hæc cùm *rarò*, & *moderatè*, usurparentur, processit cum *tussi sputum*, sed sine ullo levamine *Asthmatis*, impetus *tussis, inappetentiæ, lassitudinis, sitis.* Durabant ejusmodi passiones ad 10, 12, septimanas, per hyemes, per autumnos. Exacerbabantur *Ira, terrore. Menses* rarius rariusque succedebant. Cum hic status ultra 4. annos durasset, post alios Medicos, unus denique jussit *Venæ sectiones* reassumere. Videbatur *macies* summa Patientis, dissensui aliorum Medicorum pollicem premere: obtinuit tamen deductio Medici plausibilis, & aliquot exempla aliorum, cura ipsius summopere sublevatorum. *Mittitur sangvis*, subjunguntur lenia discutientia, resolventia, attenuantia, subjunctis tempestive tonicis, e *salium volatilium* urinosorum censu. Cavendo tamen à *frequentibus*, aut *copiosis*, medicaminum exhibitionibus.

Hâc Methodo non modò revocati, sed propemodum in *ordinem* redacti sunt *menses*; delinitus maximopere est *Affectus*: Patiens tolerabilissime habuit, & a *frequentibus* & *gravibus* ejus-

mo-

modi, ante omnia vero *diuturnis*, insultibus, pene libera vixit per tres annos.

A *levamine* hoc, ad plenariam *sanitatem* aspiranti, neque mediocri hujusmodi Valetudine contentæ, ut fere fieri solet, supervenit novus Medicus; causatur *tenacissimum* mucum Pulmonibus Patientis inhærentem, quem *emollire* & *expellere* necesse sit: *Venæ sectionem* explodit, & summopere adversatur, præcipuè solennissimô illo dicterio, [quod à solis *vetulis* didicisse Medicos, Sibi persvadet D.D. Præses] Sie solte sich lieber Blut in den Leib kauffen / deterret Patientem ab ejus repetitione, quam illo mense *Septembri* celebrare, per hos *tres* annos solita erat. Substituit Ille potiùs sua Methodo, decoctum *pectorale expectorans*, in quo *Glycyrrhiza*, *jujubæ*, *Sebesten*, omnem paginam absolvebant. Incipit inde Patiens *angustiâ pectoris*, & *Asthmate humido* impetuosissimo obrui, quod à *catarrho suffocativo*, nullâ alia re, nisi impetuosissimâ *tussi* conjunctâ, differebat. Materia quam *tussiendo* emoliebatur, primô quidem erat paucior & *tenacissima*; mox verò, cum *decocti* largam quantitatem quotidiè assumeret, copiosior, non tamen multò *volubilior*. *Angustia* pectoris, *tussis* diuturna ferocissima, *expectoratio* copiosissima, *nullus ferè somnus*, *concussio* Capitis à perpetuâ tussi violentissimâ, imò totius corporis *defatigatio*, longè minus tamen pessundare videbantur Patientem, quam *Febris hectica* impetuosissima, præcipue *tertia* pomeridianâ horâ exacerbari solita. Cum hæc ita in *tertiam* septimanam continuassent, incepit *purulenta* tussi ejicere; *Viribus* vero indies ita decrescere atque fatiscere, ut ex omnibus ipsam videntibus, nemo fere quicquam aliud, quam *Mortem* ejus expectaret: Nemo tamen omnium, sive certiùs, sive præsentiùs eandem ominaretur, quàm ipse *Medicus*: Qui quidem proinde *prognostico* formali, Maritum præmonebat, & funus Conjugis, quasi ad interim, apparare juberet. *Patiens* illo lecto, quod sub initium hujus curæ occupaverat, ve ut immobiliter affixa, per integras *viginti sex* septimanas

affixa

affixa permansit; & toto hoc tempore, *singulis diebus* ultrâ *duas libras* mucosi sputi, tussiendo rejecit, *tussi* effera, *calore* febrili contumacissimo, *inappetentia*, *vigiliis*, summâ *virium* inopiâ, *consumtione* corporis extremâ, jugiter persistentibus.

Commodùm evenit, ut absente suo hoc Medico, sub finem *Martii* Mensis, quo tempore alias *Venæ sectionem* vernam celebrare solita fuerat Patiens, summô mane, *palpitatione cordis*, mox turgefactione & pulsatione insolitâ vasorum *circa Caput* & *tempora*, corriperetur Patiens, ultra horæ spatium; quo cessante, obdormiscens langvide, ad *nonam* antemeridianam quiescit: Tunc expergefacta, repentinâ tussi, & facili, imo præcipiti quasi scaturgine in Os effusâ, exspuit *quinq;* vel *sex* deinceps portiones, quantum bucca capit, puri sinceri *sangvinis*: Quô accidente, non illa magis, quam domestici ejus perterrefacti, cursu accersunt priorem Medicum. Hic, sepositis inconsultis illis *expectorantibus*, datis *Alexipharmacis* lenibus, *discutientibus*, & quasi tantùm odoretenùs, ut vocant, *suspendentibus*, enormem illam *expectorationem* ab illo die inposterum refrenavit, sputum *sangvinis* cohibuit, curam tamen ulteriorem, Medico post proximum triduum reduci, detulit. Cum vero neque Patiens & ejus Agnati, neque ipse ille Medicus, in sua Methodo amplius multum fiduciæ ponerent, consenserunt mox universi, in pristinam methodum; quâ cum intra 14. dies omnis sensibilis *exacerbatio* febrilis oblata, *Vires* refocillatæ, *quies* quandantenùs restituta, *appetitus* invitatus esset, instituta *Venæ sectio*, post exquisitam commonstrationem, satis prompte in hanc sententiam condescendente altero illo Medico, eo redegit totum negotium, ut Patiens non modo e lecto liberaretur, & ipsa tertiâ abhinc septimanâ, in publicum, vehiculo suo prodire valeret, sed etiam totum illum *annum* ita tolerabiliter exigeret, ut non nisi rarissime, uno vel altero diei lecto affixa hærere necesse haberet. Post annum demum, *Martio* Mense reverso, cum alius novus Medicus, pariter *Venæ sectionem* timuisset, tandem succubuit.

Ita *Asthmata siccum habituale*, potiùs ab *ampliatione* vasorum circà pulmones, & *spasmodicis* moliminibus ad *Hæmoptisin* spectantibus, quàm ullo alio supposito *infarctu, Viscositate, acrimoniâ* humorum, & similibus commentis, dependens, intempestivis *expectorantibus* irritatum & suffarctum, in præsentissimas noxas transmigravit.

Vir 45. annorum, habitus corporis *sangvineo-cholerici*, mutatione tamen diætæ ad *melancholicum* habitum declinantis, ab aliquot annis, *verno* & *autumnali* tempore, post aliquot dierum *Asthma humidum* & *tussim*, *hæmorrhoidum internarum fluxum* experiri assveverat, cum insigni de cætero euphoriâ, & sanitate satis exquisitâ. Anno 1689. cum sub *autumnum dysenteria* grassaretur, & ex ipsâ ejus *Viciniâ* aliquot funera efferentur, eoque ipso tempore *hæmorrhoides* ipsi expedite sed *liberaliter* procederent, vano metu, ne ab his *dysenteriam* facilis fieret transitus, fluxum earum intempestivô aliquot *adstringentium* usu, simul cum copioso abusu *nucis moschatæ*, præmature suppressit. Cessaverunt, hâc vice, sine insigni incommodo. Subsecutô autem *vere*, maturiùs coorta *tussis* cum *Asthmate* intensiore, graviùs fatigant virum. Consulit Medicum empiricum; qui modò *opiatis*, modò *salibus volatilibus*, modo *Regimine* diaphoretico per calidiora, *brevi* sed *forti*, exercens Patientem; cum simul ipsi, ubi de *hæmorrhoidum* assvetudine sibi familiari admonuisset, respondisset, se vel maxime ab ipsis quoque *hæmorrhoidibus*, utpote morbo, eum curare necesse habere: citissime patientem in *Hydropem* conjecit, qui impetuose prævalescens, ab aliis Medicis contemperatus & leviter sublevatus, post tres tamen quadrantes anni, non nisi morte cessavit.

Ita *Fluxus habitualis* hæmorrhoidum, intempestive subpressus, incommode consopitus, & incongruis *præcipitibus* diaphoresibus obrutus, in *Hepatis* Scirrhosum infarctum, atque inde *Hydropem* pertinacissimum, imò inconsolabilem, transivit.

Persona illustris, Vir 40. annorum, ab aliquot annis laboravit, *ulcere femoris*, ad communes linimentorum, ungventorum, emplastrorum usus, refractario. Supervenit tandem paulo peritior Chirurgus, qui post præviam, quam vocant præparationem corporis, per discutientia, *camphorata* & *balsamica*, mundificantia, consolidantia, Ulcus ad *cicatricem* perducit, & quod ajunt, ex fundamento, restituit, atque percurat. Habent se omnia optime ad *annuum* propemodum spatium; ubi obscuris quibusdam *tensivis* & *pressoriis* doloribus afficitur Patiens: Cui, cum ex consilio opponerentur *repellentia* dicta, ne nova fluxio ad partem nasceretur, successit mox *lassitudo*, quam sequitur *horror*, & hunc *æstus* gravissimus, cum *anxietate* præcordiorum summa, verbô *febris acuta* valde impetuosa.

Alia Persona, *fœmina*, *Ulcerationem* ejusmodi diuturnam ad 10. annos continuos, in *tibiâ* perpessa, denique *fabri* cujusdam *ferrarii* medicatione, per *pulverem ex herbis*, quo Ulcus sine externâ speciali applicatione, ab intrà extrorsum *purgabatur*, *mundabatur*, *restaurabatur*, hoc inquam medicamento, intrà aliquot septimanas ab Ulcere hoc liberatur. Succedit etiam ita ad *annuum* fere spatium, illa immunitas, nisi quod circa insigniores mutationes *tempestatum*, molestum aliquem sensum nunc & tunc experiretur.

Post *annuum* verò spatium, recrudescunt graviora pathemata, & frequentes atque gravissimæ, non modâ *erysipelaceæ*, sed omninò *phlegmonodes* partis *exæstuationes*, *tumores*, inflammationes; donec denuò in *Apostema*, imo *Apostemata*, circa locum pridem obsessum, denuò abirent. Neque sane constanter & ex fundamento restitui potuerunt, prius quam ad *sacrificationem*, assvefieri cœpit patiens, & simul frequentibus *lenibus diaphoresibus*, & præterea medicamentis *sangvinem mundificantibus*, & *temperantibus* subinde usurpatis, à molesto illo, ad hactenùs *consvetum* exitum decubitu seu restrictorio motu, quadantenus desvefacta est.

Imò satis notum est quam pertinaces passiones, quin sæ-

pe-

penumero ſonticas læſiones, poſt ſe trahat *fonticulorum* diutius geſtatorum, & denique temere *reſiccatorum*, neglectio.

Ubi nimirum in omnibus hujusmodi Morbis, illud utiq; in ſenſus incurrit, quod, quando alicui *Motui excretorio* Natura aſſvefacta eſt, nempe per promptiorem atque liberiorem *exitum*, undecunque ipſi conciliatum atque conceſſum, quod tunc ejusmodi *motuum*, quatenus plus minus directe ad *Conſervationem* Oeconomiæ corporis inſerviunt, impoſterum quoque ita memoriter, & pertinaci intentione, recordetur, ut niſi poſtmodum quoq;, iisdem locis, liberam emotionem retineat, Materia tamen talis maneat, quæ vel ipſis ejusmodi locis commode expelli poſſet, vel ad minimum *in genere*, emotionem atque expulſionem meretur: Tunc utique ſemper denuo ad hujusmodi emunctionem expulſionem, *emotionem*, variis *moliminibus* & tentaminibus *motoriis* denuo recurrat, adeoque longum ſuum *habitum*, ſive Conſvetudinem *agendi*, retineat, atque reaſſumat.

CAPUTUM V.

HABITUALIUM AFFECTUUM LONGINQVA EXTENSIO.

CUm omnium noſtrorum laborum, *Obſervationum*, conſiderationum, verus atque unicus *finis*, debeat eſſe *Praxis*, & quidem non ſolum ipſa *Therapia*, ſed etiam verax & bene fundata *Prognoſis*, non poſſumus proinde, quin hoc caput veltuti ſpeciatim addamus, ut nempe ex hac certisſima annotatione atque obſervatione, meminiſſe detur, (quanta vis ſit *Habitûs* ſeu *Conſvetudinum*, in morbidis *motibus* in corpore animali.

Cum *Motus* in corpore humano, qui ad *excretionem* & *exonerationem* aliquam, certo reſpectu non modo *non inutilem*, ſed non raro *neceſſariam*, ſpectant, principaliter ſint illi, quibus *compresſio*, *reſtrictio*, adeoque *congeſtio* ſangvinis ad certa *emunctoria* perpetratur; hæc ipſa vero *emunctoria*, ſecundùm *Ætates* varient: Occurrit inde in praxi, frequentisſima illa, imo ſi

attendatur, adeoq; exquiratur, *quotidiano* obſervatio, quod, quicunq; in aliqua prægreſsâ *Ætate*, *evacuationi* tali per certum *emunctorium* aſſveverunt, illi *ſubſequentibus* Ætatibus, ad excretiones ejusmodi alias, pariter proclives exiſtant.

Quando enim Natura, *excretione* aliqua *in genere*, ad uſum corporis efficaciter potita eſt; illa etiam *excretio*, unam eandemq; *rem* concernit: ſed *locis* tantum ita variat, ut per diverſa loca atque organa, *una* tamen eandemque *materia* moveatur, excernatur. Ibi ſanè mirum non eſt, ſi ad ejusmodi *Intentionem*, ad excretionem *unius* certæ *materiæ*, Natura aſſveſiat in genere, licet *loca* diverſa, per alias circumſtantias deinceps ſibi commodiora, agiliora, propinquiora, tunc in uſum trahat, adeoque *mediis* ſolum variet, *rem* verò unam eandemque ſemper agitet, aut intendat.

Facit ſane hoc, in negotio illo ſolennisſimo, â quô paulò circumſpectiùs loquendo, vix non omnes *Morbi chronici* (quotquot non ab *externis* cauſis concitantur) originem ſuam habent, nempe in *Motibus hæmorrhagicis*, ſive *moliminibus* ad ſangvinis *excretiones* ſpectantibus.

Inde itaque eſt, quod illi homines, quicunque in *juniore* Ætate, copioſis, promptis, & frequentibus *hæmorrhagiis Narium* aſſveverunt, procedente Ætate, vel *Hæmorrhagiis* ſive fluxibus, vel ad minimum *ſpasmodicis*, compreſſoriis & congeſtoriis, *Motibus* circa illas partes, obnoxii fiant, quibus *hæmorrhagicæ* eruptiones, illâ ipſa Ætate, fieri poſſent, aut deberent.

Inde fit, ut quicunque in *primâ Juventute* & *Adoleſcentia*, *Narium* hæmorrhagiis admodum infeſta fuerunt, iisdem *ſuccedente* Ætate, vel hanc conſvetudinem retineant, frequentibus & copioſis *Narium Hæmorrhagiis* affici pergant; vel *doloribus Capitis* & *circâ Caput*, circà *humeros*, *cervicem*, *ſcapulas*, obnoxii fiant, *Eryſipelate* capitis, aut *Ophthalmiis*, *Angina* &c. infeſtentur: aut ſuccedit proxima *juvenili* Ætate, ejusmodi *moliminum* cohors circa *thoracem* atque *Pectus*, & ſubnaſcitur varium *moli-*

D *men*

men, ad *Hæmoptycas* ſanguinis excretiones in fundamento reſpiciens, non raro etiam perveniens.

Sub *vita* vero *ſedentaria*, tranſit hæc *habitualis* ad *excretorios* ſangvineos *Motus* diſpoſitio, in *Hypochondriacorum Affectuum* turbam; qui nempè ad *excretionem* ſangvinis per *internas hæmorrhoides*, præcipuè reſpiciunt, & veluti deſtinati ſunt.

Idem fit in *annoſioribus*, circà *exteriores hæmorrhoides*; & his minus expeditè ſuccedentibus, circà *Renes*, *lumbos*, regionem *iſchiadicam*, denique *femora*, *cura*, *genua*, *pedes*.

Illud vero, quod in noſtrum præſens negotium, præcipuè & exquiſitè notari debet, eſt hoc, quod ſæpenumero in *juventute*, *Hæmorrhagiis* gravibus aſſveti fuerint homines; *intermedia* vero Ætate, ſive vitæ genere *agiliore* & *laborioſiore*, ſive *diæta* temperantiore, (*fœminæ* vero præcipuè, partim *menſibus*, partim *puerperiis*) ab illâ conſvetudine liberati appareant: Si *declinante* Ætate, *otioſiore*, & quod illi putant, *quietiore*, Vitæ genere, denuo uti incipiant; *Fœminis* Menſes, *puerperia*, ceſſent: tunc poſt numeroſisſimos annos, reſpicit denuo Natura ad priſtinum illum *hæmorrhagicæ* excretionis *habitum*, incipit iterum molimina talia, quæ licet *ſpecie*, & *loco* præſertim, à priſtinis illis plurimum differre videantur, *genere* tamen, *materia* quoque *fine* ſeu intentione, utique minimè omnium differunt, ſed in fundamento *idem* prorſus *ſunt*, atque *agunt*.

Unde frequentisſimum prorſus occurrit in Praxi, hiſce ſolidis fundamentis ſuperſtructâ, ut ſi talis Æger occurrat, qui horum generum pathemata præ ſeſe ferat, neque illa magis à puris *externis* cauſis, *febrilibus reliquiis*, *vulnerationem*, *fracturarum*, *Contuſionum*, *Combuſtionum* &c. noxis prægresſis in hæc devolutus ſit certisſimô quaſi *præſagio*, prægreſſas ejusmodi congeneres pasſiones divinari liceat, licet per *viginti*, *triginta*, & amplius, annos, nihil horum magnopere acciderit. Et contrà, *à priori*, integrum ſanè eſt, è talibus in *juventute* obtingentibus, ad ſubſequentes Ætates, imo ſeram usq; *ſenectutem*, con-

gene-

congeneres effectus & Eventus securè subsumere, eosq; prædicere atque ominari.

Qui sane *Habitus*, uti, suprà dicta ratione, in praxi frequentissimè occurrunt; Ita *hæreditariæ* dispositiones aut phantasticæ *Matris impressiones*, planè eodem utique spectant, & considerationem in *praxi* non exiguam merentur.

CAPUT VI.
MORBORUM HABITUALIUM PROGNOSIS.

QUi Medicinam, vel pro negotio purè *conjecturali*, vel pro exercitio nudè atque absolutè *empirico* seu experimentali, habent, eximiè utique convinci possunt, non solum *scientificæ* Affectuum, & causarum ipsorum, *Diagnosi*: sed etiam legitimâ, & benè pensitatâ affectuum & Eventuum *prognosi*.

Est hæc sanè ejusmodi *Scientia*, quæ non modò in genere *certitudinem* Artis comprobare valeat; sed etiam in specie, Medico existimationem non exiguam conciliare, quòd Artis suæ bene gnarus sit, & non modò *Vires*, sed etiam *limites* ejus, probè noverit.

In nostro certè negotiò, non faciliùs ferè irrisui sese exponere potest Medicus, quàm si in morbo *contumaci* atq; *rebelli*, frivolam *pollicitationem promptæ* curationis, & *plenariæ* restitutionis, temerè prodat.

Unde tantò magis certè circumspectisſimum hic sese gerere debet Medicus; & cum hujusmodi affectus curæ *languidissimè* pareant, simulque *diuturnâ*, & sæpè *repetitâ* Medicatione, tempestivè etiam *præservatoriis* regiminibus & ordinationibus egeant; nec minùs providam *diætam*, & *morigerum* Patientem requirant; oportet utique Medicum hæc potiùs tempestivè ita *præcidere*, ut, sive ipse medicationi adhibeatur, tantò magis cautum, & temperantioris vitæ sollicitum, habeat Patientem: sive alius frivolus *pollicitator* inter-

 cesse-

cesserit, ipso tempore judice, dilucescat, uter vere & perite de affectu senserit atque judicaverit. Nimirùm omnes omnino Morbi, quò magis *habituales* facti sunt, eò magis *pertinaces, refractarii, diuturni*, sunt atq; manent; & minime ita temere & expedite curæ obediunt: sed vel omnem *veram* atq; *plenam* percurationem subterfugiunt: vel ad minimum, non nisi longo *tempore*, perfrequentibus *repetitionibus*, imò *alternationibus* atq; variationibus medicamentorum, quin repetitis *intercalationibus*, interpositâ quiete, tempestiva demum *reassumtione*, & similibus velut *enchirisibus*, opus habent.

Quemadmodum autem hæc *Prognosis*, directum *genium* atq; indolem, & proprium *successum*, atq; *eventum*, affectuum hujusmodi *in se ipsis* concernit; quod nimirum *in se* & suâ Naturâ, *refractarii*, *diuturni*, *rebelles* seu recrudescentes, existant: Ita *specialior Prognosis*, de *certis* ulterioribus *transformationibus*, & respectivis *eventibus* hujusmodi affectuum, *haud* minùs peritiæ, scientiæ atq; experientiæ, involvit atque requirit. Ubi videlicet ex uno *certo*, sed magis *generali*, *habitu* præsente, de aliis, post longum denique tempus *successuris*, congeneribus affectibus, certum, & securo eventu *verax* prognosticon, formare licet, quale supra, in mutuis illis successibus *hæmorrhagicorum* Motuum *habitualium*, notavimus.

Imò, extendit sese perfrequenter hæc ipsa *Prognosis*, etiam in *anterius*, ut e *præsentium* passionum *habitu*, ad alias congeneres jam *præteritas*, argumentari, & quasi securè divinari liceat.

Antè omnia tamen, quod quidem propterea repetimus, *difficultatis*, *pertinaciæ*, & *difficilioris* percurationis præsagium, omnibus utique hujus generis morbis, admodum certò atq; infallibiliter respondet; & Patienti quoq; *securitatis*, & diætetìcæ *temeritatis* audaciam, tantò magis excutit & dissvadet: ut ad minimum, si hîc obedientiam præstare recuset, Medicus habeat, quo sese maturè minus felicis exitus denunciatione præmuniat.

Cæ-

Cæterum in his ejusmodi Affectuum constitutionibus, rationi utique magis obvium est, quòd, quò *diutius* jamjam invaluerunt, eò *pertinaciùs* etiam insistant, & *difficilius* cuicunq; curæ respondeant.

Ex eadem causa, si maxime *Cura* aliqua ejusmodi Affectuum sic satis feliciter procedere videatur, semper tamen adhuc latentis *periculi*, & justi metus facilis recidivæ, memorem esse decet Medicum; ne vel ipse a debita medicamentorum *continuatione*, aut *tempestiva* eorundem *repetitione*, cesset, & vanam spem exitus *facilis* & prompti, *læti* & *constantis*, sibi formet: vel *securitati*, *impatientiæ*, *intemperantiæ*, Patientis, ab hoc ipso errore & vana spe, subscribat, & bonum initium curæ, sinistro exitu obsignet.

CAPUT VII.
MORBORUM HABITUALIUM THERAPIA.

FOrmata *Prognosi*, quod Morbi *habituales* multo actu & usu *Motuum* assvefacti, non *citò*, *præcipitanter*, immediate desvescere & supprimi possint; facile subjungi potest *Therapia*, quòd in ejusmodi affectibus nihil directe, *unicè* & *immediatè* ad reliqvum morborum suscipi possit, quin simul ad hanc longinquæ assvetudinis indicationem, dirigatur intentio.

Quo ipso nomine, *habituali* affectui, *Methodus* etiam *curationis* ita applicari debet, ut in eâdem, *frequenti*, *repetita*, *continuata*, medicatione, quasi contraria *assvetudo* inducatur.

Quia verò ipse etiam *habitus* morbidus, partim *materia*, partim *motu*, absolvitur; propterea etiam in *methodo medendi*, his *utriusq;* occurrere, necessarium erit.

Peragitur hoc, *Materiæ imminutione*, & *tempestiva* subtractione, in antecessum, seu præservative; *Motus* verô, partim *levi*, *expedita*, atq; *libera promotione*, partim circumspectâ & *tempestivâ*, simulq; *moderata consopitione*.

Materia illa, cum pro diversitate temperamentorum, modò *sangvis* sit, & hoc quidem *communissimè*: modò *lymphatico-catarrhalis* & *seroso-Phlegmatica* substantia: Factâ hâc distinctione, ipsa etiam *subtractio* illius *causæ* quæ peccat, directè suscipienda est.

Hic quidem minimè dissimulare, vel possumus vel volumus, quod etiam jam modò diximus, in *sangvinis* præcipuè, ad excretionẽ destinata commotione, *primariam causam materialem* plerorumque omnium *habitualium* Morborum, sitam esse. Adeò, ut etiam *catarrhalium* Affectuum, *primæ* & principalis causa, non alia agnosci possit, si paulò attentiùs perpendantur circumstantiæ, quam hæc eadem *congestio sangvinis* versus caput; siquidem à *restrictione*, & *dentione* hujus, *serosæ partis* copiosiorem *secessum*, & tumidum inde *infarctum* fieri, tàm experimentis recentioribus *Venarum ligatarum*, quam ipsa ratione, satis evidens sit: Quorsum pariter spectat experientia altera *à posteriori* quod *sangvinis* evacuationibus, ejusmodi *catarrhales* decubitus intercipiantur, & præoccupentur. Unde & *scarificatio* hoc nomine efficax, in vulgatissimo est usu: & inter alia hujus generis numerosiora exempla, notari quoque meretur historia è *Rhasis lib. 36. tract. 3. cap. 2.* â *Zacuto Lusitano* Medic. Princ: Hist. lib. 1. *historia* 4. notata, *Tineæ hirudinum usu* curatæ.

Hoc ipso quidem nomine, tum ad *præservationem*, tum ad ipsius *curæ* fundamentum, efficaces admodum sunt *sangvinis imminutiones*; sive magis naturali methodo, per *consumtionem*, *Motu* nempe laborioso, fiant; sive per *evacuationem*, *Venæ sectione*, aut *scarificatione*, aut *hirudinibus*.

Quamvis autem hæc Experientiæ æquè ac rationi affatim respondeant; non deest tamen objectio, quod hæ ipsæ etiam evacuationes, aliam molestiam substituant; Cum verò longè tolerabilior sit, spontanea hæc & brevissima, molestia, ejusq; certiore efficaciâ, certiores, *pertinaciores*, imò *gravissimas*, ancipitis & *periculosi* effectus, passiones *habituales*, prævenire liceat, & brevi atq; raro hujusmodi obseqviô, Tyrannidem ejusmo-

modi Morborum, per levissimas quoquè causas exarsuram, superare: sanæ rationi adversari talem metum, quilibet sanè agnoverit.

Illud verò memori utiq; mente tenendum, quòd si tales *evacuationes*, usum speratum afferre debeant, *locô* utiq;, & *tempore* debitô, *quantitate* necessariâ, *repetitione* sufficiente, & quæ ipsi *proportioni recursus* Morbi respondeant, instituere illas oporteat.

Eodem spectant, *laxationes* & *purgationes* tempestivæ. Siquidem hæ non tantùm *in genere*, *serum* abundans evacuando, & primas vias *abstergendo*, *occasionalem* causam variarum talium exacerbationum, semel *assveti* morbidi *Motus*, præoccupant: sed etiam, pro *diversitate*, aut *vehementiâ*, ingredientium, *fortiorem motum*, *circà* & *versùs* intestina, inducendo, aliorum *motuum* excretoriorum incommodiorum *destinationem* antevertit & *avertit*: imò in *commodiorem* viam ducit. Unde non modò Usus *clysterum*, *acrium*, *revellentium*, imò interdum simpliciter *aperientium*, maximum usum in Praxi exserit; sed etiam inter numerosa exempla, quæ utilitatem prudenter susceptarum & continuatarum *Sangvinis evacuationum*, & noxas earundem denuò neglectarum indigitant, in mentem venit historia *Galeni* quam *6. Aphor. 47.* & ex eô, cum expositione non indocta, *Zacutus Lusitanus* M. P. H. *lib. 1. Hist. 39.* recenset, de Juvene quodam, qui singulis annis *Melancholiam* incurrens, nisi *melanagogis* purgatur; horum usu *hæmorrhoidum* apertionem quâlibet vice expertus, liber mansit: quoties vero negligeret hoc præsidium, in pathema illud mox prolapsas, eodem confugere coactus est.

Imminuta hic *Materia* sive *directa*, sive tantum *occasionali*; *aversô* etiam generaliter *motu*: ad ipsam immediatam, jam *factæ congestionis*, & *fientis* specialissimi *motus aversionem*, *repulsionem*, *repressionem*, *cohibitionem*, specialissimè accedendum. Et hoc quidem *curativa* Methodo.

Hic tamen nihil *impetu* agendum, antè omnia, si *materi* adhuc abundat.

Motus immaturè non sopiendi tantum, sed potiùs *discutiendi*, æquabiliter *distribuendi*, aut in aliam tolerabiliorem viam, *aliorsum* deducendi.

In talibus rebus, *vera anodyna* sunt, non *narcotica*, sed ita dicta *specifica*. Hæc enim non modò in multis affectibus reverà *dantur*; & agunt maximè non tàm in *materiam* morbi, quàm *Motum* inde turbatum: Sed *enervant* eô ipso, præ omnibus aliis, istas tales *Motuum* exacerbationes.

Verbo: Uti *Materia* morbi, *corrigi* & *aufferri* debet; ita adversùs *habitualem* ejus repullulationem, tantò maturiùs, & *præoccupando*, hoc agendum est, antequâm *Motus* isti consveti suscitentur. *Specialiter* verò maximè à *loco*, *ad quem* moveri, & *in quo* Motum turbas dare svevit, avertenda est: *Motus* etiam ipsi, præmissa *materiæ* correctione & subductione, *delieniendi*, non tàm per *Narcotica*, quàm *nervina* temperata, *Cinabarina*, *Nitrosa*, *diluentia*, *specifica*.

Cùm verò princeps *Materia*, sit *Sangvis*, proinde hujus maximè *motui congestorio*, *tempestivis* ventilationibus occurrendum. Cumquè *Animi Pathemata*, & *Sensuum irritamenta*, præcipue â tempestatibus, & frigore, multum ad *Motûs* excitandos posſint; Neque minùs *vini* abusus, qui quantum aliud quicquam, *excretoriæ sangvinis* commotionis *stimulus* sit: proinde ab his abstinendum. *Motus corporis* opponendus illis, quæ a *stasi* concitantur; *quies* illis, quæ *commotione* exuberant. Præcipue vero si quod *statum* tempus concurrit, illi in specie occurrendum est; Si certus *locus*, ille præmuniendus, & ab ipso abducendum.

Potest hic aliquid, *insignis mutatio* in *corpore*, aut *Animo*, concurrens. Unde *pubertas*, & præcipue effectus ejus, in *fœminis* maxime, *mutationes* aliquas inferre solet circa *assvetudines morbidas*; *Vitæ genus* mutatum, tam in *victu*, quam *motu*: *Animi libertas* restituta. *Specifica*, in curando, omnibus antecellunt.

Et hæc de *Morbis habitualibus*, & necessariâ hujus FORMALIS, in multis Affectibus consideratione, & congrua tractatione, dixisse sufficiat.

SOLI DEO GLORIA.

GEORGII ERNESTI STAHL,
D. PROF. PUBL. ORDIN. h. t. FACULT.
DECANI,

PROPEMPTICON INAUGURALE

QUIS BONUS THEORETICUS, MALUS PRACTICUS.

SI illæ *Artes*, quæ *manuum* immediato adminiculo perpetrantur, adeoque agilitatem verſatilem harum requirunt, ex ſolâ *ſpeculatione* ad perfectam habilitatem perdiſci non poſſunt; ſed longo & multiplici *exercitio* opus habent, neminem quidem ejus rei admiratione tactum iri, certo confidimus. Si verò talis *Ars* detur, quæ actus ſuo per organa *emiſſitia* perficere poſſit, neque illorum aliam *directionem* adhibere neceſſe habeat, niſi ſolam *opportunitatem* temporis, & *proportionem* menſuræ; & potisſimam ſuam partem, conſiſtat in *ſelectu* tantum *judicioſo* potius, quàm ullâ *applicationis* difficultate: Ea cur ſpeculatione, *intellectu*, inquam, & *memoria*, tota hauriri & comprehendi non poſſit, cuilibet mirum fore, non dubitamus. Eſt verò hujus generis Ars, ipſa *Medicina*. Nuſpiam utitur hæc *manibus*, niſi in ſola *Chirurgia* inſtrumentali, à quâ proinde hic tantiſper abſtrahimus. In *pulſus* exploratione, longè plus *judicii* quàm *enchiriſeos* requiri, nemo ambiget. Deprehendit verò *ſubjectum* ſuum, partes affectas, vel *ſenſu* ſatis craſſo, vel *judicio*; *ſpeciem* læſionis, partim *ſenſu* etiam parùm ſubtili, maximam partem verò *judicio*: *Modum* eam corrigendi aſſequitur vel ſolo magis *judicio*, vel *ſola* magis *memoria*, in *exprimentis*, vel utrisque: Modum *adhibendi*, ratione *temporis* morbi, ratione *doſeos*, ratione *regiminis* conjungendi, ratione mutuæ *ſubordinationis* diverſorum Medicamentorum, exſequitur undique, partim *memoria*, ſecundum experientiam, partim *judicio*. Hæc omnia cur non *mente* & *intellectu* comprehendi, *memoria* retineri, ex eâdem depromi, & quolibet tempore in effectum deduci valeant, nemo ullam difficultatis rationem perſpexerit, Sed *optimi Theoretici, ſunt pesſimi Practici. Eſt Vir profundè doctus*, Es iſt Schad um den Mann/ hat trefflich wohl ſtudiret/ hatt aber kein Glück zur Praxi: in der Theorie läßt ſichs trefflich hören/ aber in der Praxi geht es gar nicht an &c. vox populi, vox Dei. Et profectò verum eſt; & valet hic, ſi uspiam: *Interdum populus rectum videt, eſt ubi peccat.* Unde vero hoc malum, non certè *ſpeculativum*, ſed practicum experimentale? Non philoſophabor, neque Rhetoricabor, ſed nudè & planè to-

nè to-

nè totam rem dicam *Theoria Physica*, nuda & sola, pessundat *Medicinam*, si loco *Medicæ Theoriæ* hauriatur. Quid appellem *Theoriam Physicam*, & quomodo ipsam distingvam à *Medica*, quæretur? Dicam. *Physica* tota hodiè in eo est, ut pro fundamentis rerum, agnoscat & consideret *materiam* earum, & *motum*. In *materia* individualiter, *figuram* & *magnitudinem*; aggregativè, *situm*, *porositatem*, *densitatem*, *pondus*, elasticitatem &c. Fatetur interim, quod ne quidem *sitûs* in aggregatione, nedum *magnitudinis*, & *figuræ* in individuis, veram determinationem, ullatenus definire possit. Cum verò *motuum* diversitates, his rebus, tanquam fundamentis nitantur; imò, cum omnes *motus*, non nisi ab uno corpore in alterum *communicari* & *transmitti*, & concursu perpetuo mutuo, *continuari*, in tota rerum naturâ videamus; est inde, quod, cum habitum ad *motum* ignoremus, etiam *speciem motus à priori* dignoscere minimè valeamus. Unde sanè, non nisi purè *à posteriori*, magis suspicari, & probabiliter supponere, quàm ullo modo *deprehendere*, dijudicare, *demonstrare*, hic valemus. Fundus verò mali est, quod hanc necessariam *a posteriori*, ab Experientiâ, subsumptionem, frequentissime fastidit atque negligit nostra ætas, & loco veræ, observationi respondentis, *actualis* historiæ, & ejus debitæ applicationis ad regulas *figuræ* & *motus*, nihil nisi *probabilitatem* hypotheticam denique efformat, quæ ipso *actu* & experientiâ, non reperiatur. Sed absit, ut nos his brevibus profundiùs committamus. Ad nostram rem hoc dicendum est, quod, dum hodierna *Anthropologia* & *Anatomia*, magis unicè in scrutinio *structuræ* partium subsistit; ejusq; habilitatem *passivam* ad *motus*, omnibus adminiculis spectitat: *motus* verò, ut *activi*, directi, destinati, circumstantias *à priori*, *tempus* incipiendi, *gradum* impellendi, *proportionem* utriusque non solùm ad partem immediatè *motam*; sed & ad humorem per hanc *movendum*; *mensuram* durationis, *energiam*, *constantiam*, *tenorem*, *continuationis*, &c. hæc omnia, inquam, dum negligit, quid proinde ad universam historiam de homine, *veri*, nedum, *solidi*, aut *connexi*, percipere, intelligere, deducere possit, in propatulo est. Quis enim v. gr. à *magnitudine*, aut *figura*, particularum e quibus: *dentes* efformantur, aut ex ipsorum *dentium*, *proportione*, rationem reddet, cur *dentes anteriores*, intrà dimidium *primi septenarii* succrescant, ab eo ad *dimidium secundi*, excidant, & alii in ipsorum locum succedant? Quod *fœmi-*

 na, ordi-

na, ordinariè ante *ſeſqui-ſeptenarium* aut *ſecundi* exitum, non incipiat *parere*; poſt *ſeptimi* ſeptenarii finem, non pergat? *Vir* verò, vel ad *ſeſqui-ſeptenarios*, *generare* valeat, ſi ſanus ſit, neque tamen & ipſe antè *ſecundi* confinia incipere poſſit? tantòminus ex ullâ ratione ſtructuræ innotuerit, cur in gravibus, quos *acutos* dicimus, morbis, *ſeptenarium* dierum, ad *horas*, usque exquiſitè, ſervent *motus*; ubi profectò non parva erit implicatio, ſi *Febrem*, abſolutè *morbum* dicas, & *motus* illos, ut puram *paſſionem* corporis conſideres. Adſcribenda erit illa definita *menſura*, *materiæ*; quod ex nullo undique fundamento probabile; vel *ſtructuræ*, quod æquæ ac ſuperiora, nullo modo demonſtrabile; vel alii *agenti* principio, quod non placet, neque cum *Hypotheſibus* conformabile. Centum talia enumerarem, niſi Charta & tempus diſſvaderet. Interim, dum hæc in *Phyſica Theoria* recepta, ſi non negliguntur, non tamen niſi ſtrictim & *ſuperficialiter* memorantur, ingens profectò *hiſtoriæ Anthropologicæ*, & notitiæ *Medicæ* detrimentum accreſcit. De exemplum in ſubſtratâ materiâ. Adoleſcens 18. annorum, cætera benè ſanus, incipit repentinis *Odontalgiis* affici; *Medicus*, ad parentum indulgentiam officioſus, *purgat*, *ſudores* injungit, ſopit *maturè*; poſt aliquod tempus, recurſant dolores, laxat cum Epicraſi, dat Sanguinem mundificantia, Catarrhalia, *ſopit* iterum: Non diu poſt recrudeſcentes dolores, *ſopit* ampliùs, & hoc ſæpiùs: repullulantes ſubinde dolores, ſpernunt tandem mediocrem quoque Narcoſin: Svadetur deniq; V. S., adhibetur, ſed incaſſum. Adoleſcens, non parum contribuentibus *Narcoticis*, fit notabiliter *Hypochondriacus*. Interim *tument* perpetuo extremitates poſteriores internæ maxillarum: tandem, poſt & inter varias medicationes, perrumpunt ultimi *maxillares*, *genuinos* & *ſapientiæ* vocant, dentes; tunc demum longioribus intervallis, neque ferè niſi ſub manifeſtis *Catarrhalibus* accidentibus, redeunt dolores. Vertentibus verò annis quo tempore *Vena ſecta* fuerat, variis modo *Catarrhalibus*, modò *Spasmodicis*, modò *inflammatoriis* æſtuoſis, doloribus, exercitus juvenis, non niſi reasſumpta V. Sne commodè ſublevatur: & ita prompto ſucceſſu eidem mancipatur. Hic ſanè, ſi Medicus ſuſpicionem talis *dentitionis* habuiſſet, Emollientibus, Relaxantibus, Nitroſis, Diſcutientibus Camphoratis, imò ſi nihil aliud, ipſa patientia, commodisſime ſublevaſſet patientem, quoad tandem dentes extruſi fuiſſent: quem illà intempe-

ſtivâ

ſtivâ *conturbatione*, contraria *conſopitione*, & non necaſſaria V. Sne, incommodisſimè exagitavit, & in Servitutem V. S., imò variam morbidam diſpoſitionem conjecit.

Sed quid exemplis prolixis opus eſt. Quis non videt, quod illa notitia *hiſtoria*, quæ quidem *numerum*, *figuram*, *ſtructuram* partium corporis percenſet, ſed *habitum* earum ad *morbos*, & hinc ad *curationem*, non attingit, *Phyſica* quidem ſit, & ad *ſcientiam* pertineat, non verò *Medica*, ut artificem inſtruat, *quid* & *quomodo* juvare debeat. Brevibus repeto quædam. Structura *Mæandrorum auris*, *incudis*, *mallei*, *ſtapetis*, & inſignis inventi! *orbicularis osſiculi*, ſi neſcirentur, *Phyſicam* hiſtoriam omni modò *mancam* redderent: *Medicinam* non plus impedirent, quàm nives antè decem annos fuſæ. *Figura* humoris *cryſtallini* & *vitrei*, imò plura alia in *oculi ſtructura*, ſi in *Phyſica* neſcirentur, dehoneſtarent certè notitiam & hiſtoriam: *Medicinæ* quid detrimenti inde accideret? Intima *ſtructura fibrarum* muſcularium, diſtributio per ipſas *nervulorum*, & tenerrimum *vaſorum*; tot ſubtiles *lymphales* ductus & vaſa, innumerabiles in *cute glandulæ*, textura fibrillaris, *reticularis*, ejus & aliarum membranarum, in *ſcientia* Phyſica, *ſciri* debent: in *Medicina* oboli pretium uſu non faciunt. Nihil verò impedit Medicam, *Theoria Phyſica ſani* corporis: *Læſi*, ſeu *Pathologia* purè *Phyſica*, gravisſimè confundit & conturbat. Hæc eſt illud ſcandalum, quod vel *imposſibilibus*, vel *inanibus*, vel non rarò *ridiculis*, *indicationibus*, *intentionibus*, *inventionibus*, exponit Medicum; hæc eſt, quæ *incertum*, in conſilio, *trepidum* in experimento, *infelicem* in effectu, & Praxi, reddit Medicum. Fundamentum totius mali in eô ſitum eſt, quod *Phyſica* talis *Theoria*, Mechaniſmi *corporei* unicè avida, *Mechaniſmum* ſeu potiùs *Organiſmum* MOTUUM, *tempus*, *gradum*, *directionem*, *finem*, & *energiam* atq; *activitatem* ad peragenda ea, quæ ad corporis *conſervationem* pertinent, ſilentio prætereat; & quia *ſcientiam* eorum ſperare non poteſt, etiam *notitiam* & *Hiſtoriam*, disſimulet. Interim *Medici* primum fundamentum hoc eſt, quod ſciat, *Motibus* omnia in corpore fieri, *motuum* & *plurimas* eſſe, & *gravisſimas* læſiones, *motibus* in effectum deduci *medicamenta*, *motus* eſſe *reſtituendos*, *per motus* eſſe ſanandum: ad horum *tempora*, *gradus*, *directiones*, *intentiones* ſeu fines, attendendum eſſe: hos non temerè *impellendos*, *ſupprimendos*, *perturbandos*:

hos

hos efficacisſimè alterari *animi motibus,* ſeu pathematibus, idq; immediatè, ne per ſomnium alterata *parte*: horum, citrà *corporalem* connexionem & communionem partium, eſſe *conſenſus*: horum eſſe *conſvetudines*: horum eſſe *hæreditarias* diſpoſitiones; horum eſſe ſpeciales quaſi *decubitus* ad diverſa loca, ſecundùm diverſitatem *ætatum.* Huic *Theoriæ,* non modo *hiſtoricè* veræ, ſed *ſcientificè* connexæ & cohærenti, & conſpirationem *motuum* ad *conſervationem* & *reſtaurationem* corporis; *emotionem, expugnationem,* rerum noxiarum: ſuperſtruere ſuam *methodum*, juxtà eam ſuggere ſubſidia ſeu *remedia* ſubordinare *tempus* adminiſtrationis, poteſt, imo *debet* Medicus, neglecta, ut Medicus, *ſtructuræ, texturæ,* ſubtilisſimæ, Microſcopia & Micrologiâ. Breviter, *Phyſica* eſt illa *Theoria,* quæquidem *veram, tenerrimam, intimam, Structuram* partium, & habitum hujus ad earum uſum, curioſè, operoſè, jucundè, ſpectat: *Læſionum* quoque modum ſubtilem *corporalem*, vel verè, vel hypotheticè, ſcrutatur: interim illud in *pasſionibus,* quod *Medicus Methodo* ſuâ attingere posſit, & quidem veraciter, & conſentiente conſtanti experientiâ, præſentisſimè, directè, immediate ita attingere & mutare valeat, hoc, inquam, vel non attingit, vel non ſecernit, aut ad uſum quaſi ſeligit; ſed potiùs illa unicè ſpectitando, quæ *Medici* & *Medicamenti* directam contrectationem non ferunt, vel *inutilis* eſt Medico, vel eundem de omni *ſcientifica Pathologiæ* & *Therapiæ* connexione, deſperare cogit, & ad nudas *Empirias,* generalisſimas *Therapias,* fallaces, & perbreves *palliationes,* adigit. Dedi exemplum in Diſputatione de *Avtocratia Naturæ*, de quolibet *vulnere*; quomodo ejus *Phyſico-Anatomica* Pathologia exquiſitisſima, ad *curam* inſtituendam & abſolvendam, exquiſitisſimè ſupervacua ſit: Et poſſent ejus generis centum ſpecimina facilè produci, quorum plurima *nullam*, non pauca *falſam* indicationem ſeu ſuſpicionem practicam hactenus ſuppeditarunt: quædam etiam ad temerarias, non modò alienorum, & *intempeſtivorum*, ſed noxiorum *motuum,* provocationes & conturbationes, Practicos hujus turbæ ſeduxerunt: Sed ſufficiat, digitum intendiſſe. Hæc eſt illa *Theoria,* quam ſuo loco & uſui relictam, nullatenus rejicio; utpote *curioſitatis, operoſitatis, Polyhiſtoriæ,* damnatarum, non niſi per calumniam inſimulandus. E *Medico* verò foro, ſollicitè & vigilantisſimè exterminandam eſſe, cenſeo; & benè cavendum, ne nobis non ſolùm nihil proſit,

ſed

sed reverà *obsit*, dum vel machinamenta *corporea* supervacua persvadet, aut *intempestivas* commotiones inducere quasi jubet; quæ *positivè nocent*: aut debitarum, intensionum *Vitalis motus*, pro ipso *morbo* imperitè explicatarum, cohibitiones, oppugnationes, inversiones suscipere facit: gravissimo, & irreparabili sæpenumerò, damno. *Medicam* verò *Theoriam*, illam dico, duco, commendo, quæ *motus* maximè attendat, quomodo iidem modo à *corporalibus* læsionibus, reverà *passivè* turbentur, modò *activè*, contrà tales læsiones, intendantur & exacerbentur; quibus corporis habitibus, seu *temperamentis*, quibus *vitæ generibus*, quibus anni *tempestatibus*, quibus *ætatibus*, quibus *consvetudinibus*, quibus *prægressis* morbis, aut pathematibus, accidant, succedant: ad quem *exitum* pervenire *possint* non modò, sed & communiter *soleant*. Quos *motus* requirat conservatio sanguinis, & per hunc, corporis; quos *motus, abundantia* ejus, aut suffocet, aut provocet: quid sequatur ex his rectè *succedentibus*, quid ex iisdem *non satis* succedentibus: Quid ex iisdem *intempestive* repressis, obnubilatis, consopitis; aut *alieno* tempore exstimulatis, &c. morbidi motus, quorsum solenniùs *vergant?* quorsum commodiùs *ducantur?* quàm facilè *recrudescere*, quàm constanter *perennare*, quem *ordinem* servare, quomodo *interturbationes* tolerare soleant. Qui ita *speculatus* fuerit, *Theoriam Medicinam* nanciscetur, *connexionem* scientificam inveniet, & *Practicus* ita certus inde evadet, ut & ipsa *cura*, & perita *Prognosi*, ista artis, hâc scientiæ Medicæ, veritatem monstrare & asserere possit. Hæc *Theoria*, non speculationibus de *potentiis*, sed experientiæ de *actu*, superstructa, antiquabit illas exprobrationes, quas suprà adduximus, *quod bonus Theoreticus, tamen malus Practicus* esse possit: Dummodò utique *materiæ Medicæ*, & ejus ad has res efficaciæ; non modò memoriam, sed & exercitatum judiciosum selectum, conjunxerit. Summa verò, & princeps *Theoriæ Medicæ*, pars, quæ Praxin infelicem impedire possit, aut neglecta, hanc post se trahat, est *Benedictionis divinæ* imploratio, & grata agnitio bonitatis ejus, in energia medicamentis concessâ, elucescentis. Præfari hæc libuit Solenni commendationi, quam meretur Vir Juvenis Doctissimus.

DN. ANDREAS CHRISTIANUS RHETIUS,

Medicinæ Candidatus dignissimus,

Natus is est Arnstadii, Celsissimorum Comitum Schwarzburgicorum Sede. Patrem habuit Virum Excell. & Experientissimum DN.

JERE-

JEREMIAM RHETIUM, Med. Licent. & Physicum t. t. Arnstadiensem ordinarium. Matrem BARBARAM CATHARINAM, DN. CHRITIANI GUNTHERI FRICCII, Secretarii Cels. Comitum meritissimi, Filiam, Matronam honestissimam. Orbatus quidem optimo patre, admodum puer; Avum tamen charissimum, cum dilectissimâ Matre, Deo propitio retinuit, à quibus & educatus est, atquè ad pietatem virtutemquè instructus, & Virorum proborum doctorumquè Informationi commissus est, ut ad Studia literarum præpararetur, eorumque principiis imbueretur. Inter quos gratâ mente celebrat Viros Præcellentissimos, DN. M. JOHANNEM FRIDERICUM TREIBER, Rectorem Spectatissimum, & DN. JOHANNEM NICOLAUM FREITAG, Con-Rectorem meritissimum. Horum fide atque curâ, in Disciplinis liberalibus & Philosophicis abundé institutus, tandem anno 1694. Halam nostram ingressus, studioquè Medico sese addicens, manuductione Professorum, studio & industriâ summâ, usus est. Audivit Excell. D. D. HOFFMANNUM in observationes Poterii publicè commentantem? Physica Principia, & productiones atquè actiones Corporum Naturalium, Curiosis Experimentis illustrantem: nec non Corpora Humana utriusvis sexus, Anatomicè perscrutantem. Meum latus nunquam deseruit, quoties quidquam audire, videre, perquirere, occasio tulit. Auditor perpetuus in Physiologia, Pathologiâ, Therapiâ, Materiâ Medicâ, Praxi: Tam Cursus quem vocant ordine, quam iterum publicis privatisq; Lectionibus, Commentationibus, Collegiis. Spectator in Anatomiâ publicâ, Zootomiis privatis, Chymico Collegio duplici: Comes in Botanoporiis frequentissimis. Solers, assiduus, industrius, sobrius, modestus: Civis Academiæ nostræ probitate & honestate nemini omnium secundus. His gressibus emensus studiorum stadium, metam attigit. Comprobavit profectus solidos & laudatissimos duplici Examine solenni. Disputatione publicâ Practicâ, de MORBIS HABITUALIBUS, ad huc semel publicè promptitudinem suam demonstrabit. Inde LICENTIAM Honores ac Titulos summos in arte abeundi, Juribusque immunitatibus fruendi, impetrabit. Ad hunc actum solennem, Magnificum Dominum Pro-Rectorem, Excellentissimos Academiæ Proceres, Illustrissimos, Illustres, Generosos, Clarissimos, Hospites Fautores, Cultores, officiocissimè invito. P.P. Sub sigillo Facultatis d. XIV. Maji, M DCXCVIII.

(L.S.)